

Sınırsız Dünya Sorgulanıyor: Küreselleşme, Göç ve Sınır Duvarları

Hakan Ünay

Çok amaçlı, çok (f)aktörlü ve çok sonuçlu bir süreç olan küreselleşme, belki de tarihindeki altın çağını 1990'lı yıllarda yaşamıştır. Bu süreçte küreselleşme ile ilgili birçok tartışma literatürde yer etmiş ve birçok tez ortaya atılmıştır. Bunlardan en dikkat çeken şüphesiz ulus-devletin artık işlevini yitirip miadını doldurduğuna dair olanlardı.¹ Söz konusu tartışmalar küreselleşmenin belki de en popüler söylemini ön plana çıkardı: “sınırsız dünya”.² Neredeyse her şeyin sınır olmaksızın yoğun, hızlı ve sürekli olarak hareket ettiği bir dünyanın tasviri için kullanılmıştı bu söylem. Berlin Duvarı'nın yıkılışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, liberalizmin ideolojilerin kazananı olarak yeniden ön plana çıkması gibi gelişmeler de bu söylemin zeminini hazırlamıştı. Hatta tarihin bile sonuna geldiğini iddia edenler olmuştu.³

¹ Daha detaylı bilgi için bkz: Saskia Sassen, *Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization*, New York: Colombia University Press, 1996; Kenichi Ohmae, *The End of Nation States: The Rise of Regional Economies*, New York: The Free Press, 1995; Kai Nielsen. “Are Nation-States Obsolete?: The Challenge of Globalization.” *Fate of the Nation State*, edited by Michel Seymour, McGill-Queen's University Press, 2004, pp. 153–172.

² Kavramı ortaya çıkaran kişi Kenichi Ohmae'dir. Ohmae'nin ilgili çalışması için bkz: Kenichi Ohmae, “Managing in a Borderless World”, *Harvard Business Review*, May-June 1989, pp. 152-161.

³ Francis Fukuyama, “The end of history?” *The National Interest*, 1989, 16, 3-18.

Ancak 21. yüzyılın tecrübe edilen ilk 20 yılı, söz konusu tezleri sorguya çekmek için yeterli oldu. Terörizm, ekonomik krizler, küresel siyasi çalkantılar ve en çok da göçler ile dünya, 1990'lı yıllarda iddia edilenin aksi bir süreci yaşıyor. Bu süreçte yerküre, İngiliz tarihçi Eric J. Hobsbawm'ın ifadesiyle “aşırılıklar çağı”nın⁴ -farklı şekillerde- bir örneğine şahitlik ediyor. Öyle ki daha şimdiden; küresel politikaları şekillendiren 11 Eylül Olayları'na, mikro ve makro piyasaları yerinden oynatan 2008 Küresel Ekonomik Krizi'ne, Arap ülkelerinde devrim niteliğinde yaşanan Arap Baharı'na ve hemen sonrasında günümüz dünyasında devletlerin politikalarına yön veren ve “kriz” olarak addedilen mülteci meselesine şahitlik edildi. Dahası son günlerde dünyanın gündemine oturan koronavirüs pandemisi de işin başka bir boyutunu oluşturuyor.

Söz konusu gelişmeler akılda tutularak küreselleşmenin daha önce hiç olmadığı kadar sorgulandığı bir süreç yaşanıyor. Bu sorgulamalar, özellikle göç meselesinin bir sonucu olarak radikal şekilde artışa geçen sınır önlemleri ile somut hale bürünüyor. Günümüzde açık bir şekilde söylenebilir ki teritoryal anlamda sınırsız bir dünyadan bahsetmek bir ütopyadan ibaret.⁵ Nitekim 21. yüzyılda sınır odaklı yaşanan değişimler de bunun bir göstergesi. Devletler 2000'li yıllarla birlikte sınırlarını teröre, uyuşturucuya, kaçakçıya, bilhassa göç(men)e ve son dönemde virüs salgınlarına kapatmak için sınır önlemlerini artırdı. Söz konusu önlemler özellikle sınır duvarları⁶ ile dikkat çekici bir noktaya ulaştı.

1989'da Berlin Duvarı yıkıldığında dünyada sadece 15 sınır duvarı mevcuttu. Ancak günümüzde bu rakam -inşası devam edenlerle birlikte- 77'ye ulaştı.⁷ Bu radikal artış bile küreselleşmenin teritoryal anlamda sınırsız dünyasının artık mümkün olmadığını ortaya koyarken, sadece bu kadar da değil.

⁴ Hobsbawm çalışmasında 1914-1991 tarihleri arası dönemi aşırılıklar çağı olarak betimleyerek, neden bu kavramı kullandığını gerekçeleriyle açıklar. Daha fazla bilgi için bkz: Eric J. Hobsbawm, *Kısa 20. yüzyıl: Aşırılıklar çağı 1914-1991* (Çeviren: Yavuz Alogan), İstanbul: Everest Yayınları, 2012.

⁵ Achille Mbembe, “The idea of a borderless World”, Africa is a Country, 11 November 2018; <https://africasacountry.com/2018/11/the-idea-of-a-borderless-world> (Erişim Tarihi: 14.03.2020).

⁶ Yazı kullanılan “duvar” kavramından kasıt, sınırı herhangi bir şekilde kapatan tahkimatların (beton/çelik duvar, çit, tel örgü vs.) tamamıdır.

⁷ Victoria Vernon & Klaus F. Zimmerman, “Walls and Fences: A Journey Through History and Economics”, GLO Discussion Paper, No. 330, Global Labor Organization (GLO), Essen, 2019, p. 11.

Sınırsız Dünya Sorguluyor: Küreselleşme, Göç ve Sınır Duvarları

Hakan Ünay

Duvarların sayısı kadar neden inşa edildiği de önemli bir detay. Nitekim 21. Yüzyılda inşa edilen duvarların yarısından fazlası, devletlerin sınırlarının geçirgenliğini azaltmak istemesinin bir sonucu.⁸ Daha açık ifade etmek gerekirse, devletler göçü ve göçmeni duvar inşa ederek engelleme çabasında. Ancak Wendy Brown'ın da belirttiği üzere söz konusu duvarlar işe yaramayacak. Çünkü göçmenler, devletlerin sınırları kolay geçilebilir olduğu için değil daha iyi bir yaşam için sınırı geçiyorlar.⁹ Kısacası mecburlar ve önündeki engelin niteliği ne olursa olsun caydırıcı olmayacak. Dolayısıyla göçlerin yönü, yoğunluğu ve şekli değişse de duvarlar göçü engelleyemedi, engelleyemeyecektir de.

Gelinen noktada devletler adeta bir duvar inşa etme arzusu içinde sınır politikaları üretiyor. Üstelik bu trend Amerika'dan Asya'ya Afrika'dan Avrupa'ya ve Orta Doğu'ya kadar coğrafya fark etmeksizin artarak devam ediyor. Amerika kıtasında ABD-Meksika ve Brezilya'nın tüm kara sınırlarında, Asya'da Özbekistan-Kırgızistan ve Hindistan-Bangladeş sınırlarında, Afrika'da Botswana-Zimbabve ve Angola-Namibya sınırlarında, Avrupa'da Bulgaristan ve Yunanistan'ın Türkiye sınırlarında, Macaristan'ın Sırbistan, Hırvatistan ve Romanya sınırlarında, Orta Doğu'da ise İsrail-Filistin, Suudi Arabistan'ın Irak ve Yemen, Türkiye'nin Suriye ve İran sınırlarında inşası tamamlanan/devam eden duvarlar temel örneklerdir.

Sınır politikalarındaki bu trend, 21. yüzyılda sınırsız dünyadan sınırların kalınlaştığı bir dünyaya geçişin sembolü haline geldi. Özellikle de göçün küresel bir gündem olduğu son yıllarda bir sembolden daha da öteye gittiği söylenebilir. Nitekim siyasi pazarlıkların devlet sınırlarının açılması/kapatılması üzerine yapıldığı günümüzde, en çok etkilenen kesim yine göçmenler olmuştur. Bu noktada küreselleşmenin sınırsız dünyasının gerek ulus devletlerin egemenliği gerekse ürettikleri sınır politikaları göz önüne alındığında artık geçersiz olduğu ifade edilebilir. Bu durum günümüzde olduğu gibi gelecekte de muhtemeldir ki olumlu sonuçlar vermeyecek. Buna binaen son olarak Deniz Ülke Arıboğan'a kulak vermek gerekir: "Eğer köprü

⁸ David B. Carter & Paul Poast, "Why Do States Build Walls? Political Economy, Security, and Border Stability", *Journal of Conflict Resolution*, 2017, Vol. 61(2) 239-270.

⁹ Wendy Brown, *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik* (Çeviri: Emine Ayhan), İstanbul: Metis Yayıncılık, 2011, s. 129.

Sınırsız Dünya Sorguluyor: Küreselleşme, Göç ve Sınır Duvarları

Hakan Ünay

mimarları, duvarcı ustalarını yenemezse, ‘geleceğimiz’ bu duvarların ardında inşa edilecek.”¹⁰

**Sınırsız Dünya
Sorguluyor:
Küreselleşme,
Göç ve Sınır
Duvarları**

Hakan Ünay

¹⁰ Deniz Ülke Arıboğan, *Duvar*, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2017.